

Bron:

Tygo Haverkamp (2025) - Food for Thought *Understanding the Impact of Rural Food Shop Closures and Strategies for Preventing Inequality in Food Access*

Strategieën voor sluiting van levensmiddelenwinkels op het platteland

Conclusies uit de publicatie

Welke gevolgen heeft de sluiting van levensmiddelenwinkels op het platteland in Nederland voor bepaalde bevolkingsgroepen en welke strategieën kunnen sluitingen voorkomen of de gevolgen ervan verzachten?

Dit proefschrift behandelt deze onderzoeksvraag en concludeert dat de sluiting van levensmiddelenwinkels op het platteland in Nederland onevenredig grote gevolgen heeft voor kwetsbare groepen, waardoor hun toegang tot voedsel en de sociale cohesie worden aangetast. De voorgestelde strategieën zijn gericht op erkenning, het in stand houden van een levensmiddelenwinkel en alternatieven. Over het algemeen moeten strategieën naast de functionele rol van het leveren van voedsel ook rekening houden met de symbolische en sociale functies van winkels.

Met betrekking tot hoofdstuk 4.1 heeft dit onderzoek de ruimtelijk-temporele patronen van sluitingen tussen 2016 en 2021 in kaart gebracht, waaruit een afname blijkt in landelijke gebieden in het noorden, zuiden en oosten van Nederland. In deze periode zagen veel landelijke gemeenschappen in deze gebieden de afstand tot de dichtstbijzijnde levensmiddelenwinkel toenemen. De sociodemografische gegevens van deze gebieden laten zien dat er in deze dorpen een hoog percentage 65-plussers woont, vaak meer dan het gemiddelde in Nederland. Ouderen

en minder mobiele inwoners worden onevenredig hard getroffen door de beperkte mobiliteit wanneer voedingswinkels uit plattelandsgebieden verdwijnen. Jeugdmigratie en krimpende huishoudens hebben geleid tot een verminderde lokale vraag naar voedingswinkels. Bovendien hebben veranderende consumptiegewoonten de vraag ook doen afnemen. Omdat inwoners bij grotere levensmiddelenwinkels winkelen, verliezen kleine plattelandswinkels inkomsten en zullen ze uiteindelijk sluiten.

Hoofdstuk 4.2 liet zien hoe de sluiting van levensmiddelenwinkels in Nederlandse dorpen van invloed is op zowel de dagelijkse routines als het welzijn van de bewoners. Zelfs een kleine toename van de afstand kan problemen opleveren voor mensen die geen toegang hebben tot een auto of openbaar vervoer, met name ouderen en minder mobiele bewoners. Naast de toegang tot gezonde voeding, vermindert de sluiting ook de toegang tot belangrijke sociale ontmoetingsplaatsen. In hoofdstuk 4.2 werden drie effecten geïdentificeerd om het effect van een sluiting te verklaren, namelijk functionele, sociale en symbolische effecten. Wanneer een levensmiddelenwinkel sluit, leidt dit tot een grotere afstand tot voedsel (functioneel), wat onevenredig grote gevolgen heeft voor ouderen en minder mobiele inwoners. Bovendien verdwijnen informele ontmoetingsplaatsen die de sociale cohesie ondersteunen (sociaal). De symbolische impact resulteert vaak in een waargenomen afname van de identiteit en leefbaarheid van een dorp. Deze effecten tonen de rol van plattelandsvoedingswinkels aan en benadrukken hun functionele, sociale en symbolische belang voor plattelandsgemeenschappen. Deze winkels leveren voedsel en zijn tegelijkertijd belangrijke sociale ontmoetingsplaatsen.

De bevindingen van SQ3 leidden tot een reeks strategieën om sluitingen te voorkomen of de gevolgen ervan te verzachten. Op provinciaal niveau wordt de achteruitgang van voorzieningen op het platteland erkend, maar concrete beleidsmaatregelen ontbreken vaak. Lokale en door burgers geleide initiatieven bieden meer praktische, bottom-up initiatieven. Op basis van deze initiatieven wordt een reeks van negen strategieën voorgesteld, gegroepeerd in drie overkoepelende categorieën. De eerste categorie is gericht op erkenning (S1 & S2), zoals bewustwording van mogelijke sluitingen en het belang van maatwerk per geval. De tweede categorie bestaat uit strategieën die gericht zijn op het behoud van een levensmiddelenwinkel (S3, S4, S5 & S6), zoals bottom-up initiatieven en het clusteren van diensten in één gebouw. Over het algemeen zijn deze strategieën erop gericht om de levensmiddelenwinkel in het dorp beschikbaar te houden. Ten slotte, in situaties waarin een conventionele levensmiddelenwinkel niet langer haalbaar is, worden alternatieven noodzakelijk (S7, S8 & S9). Het belangrijkste daarvan is het behoud van sociale ontmoetingsplaatsen om informeel sociaal contact te behouden. Innovatieve oplossingen, zoals app-gebaseerde onbemande levensmiddelenwinkels, bieden ook mogelijkheden om op een of andere manier toegang tot levensmiddelen te krijgen.

De bevindingen van dit onderzoek bevestigen dat de sluiting van levensmiddelenwinkels geen op zichzelf staande gebeurtenissen zijn, maar deel uitmaken van een bredere trend in plattelandsgebieden. Deze trend omvat onder meer de achteruitgang van lokale diensten in plattelandsdorpen en de vergrijzing van de bevolking. In plattelandsgebieden zijn fysieke afstand, mobiliteit en sociale betekenis met elkaar verbonden, wat het voorgestelde conceptuele kader bevestigt dat alles met elkaar verband houdt. Zelfs wanneer er levensmiddelenwinkels in de buurt zijn, kunnen deze voor sommigen ontoegankelijk zijn vanwege hun leeftijd of persoonlijke mobiliteit. Daarom moet de toegang tot voedsel op het platteland worden aangepakt met op maat gemaakte en inclusieve benaderingen, in plaats van met een uniforme aanpak. Over het algemeen gaat het bij de sluiting van levensmiddelenwinkels

niet alleen om de toegang tot voedsel, maar ook om sociale cohesie, gemeenschapsidentiteit en ruimtelijke rechtvaardigheid in plattelandsgebieden. Terugkijkend bestonden er vóór de jaren vijftig geen supermarkten in Nederland. In de komende decennia zou er een geheel nieuw landschap voor de detailhandel in levensmiddelen kunnen ontstaan, waarin supermarkten niet meer hetzelfde zijn als nu. Het blijft echter belangrijk om plaatsen te hebben waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en de sociale cohesie kunnen versterken.

Bij interesse in de hele publicatie kunt u een mail sturen naar info@vkk.nl met in het onderwerp *Buurtsupers*.